DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-651-8-11

ВПЛИВ НЕУРЯДОВИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН У КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Бровко Наталія Іванівна
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри конституційного права
та теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна

Сімакова Світлана Іванівна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна

Формування ефективних і практично дієвих механізмів запобігання та протидії корупції у сфері освіти є неможливим без активного залучення широкого кола інститутів громадянського суспільства. Одним із ключових напрямів антикорупційної політики має бути не лише реагування на корупційні прояви, а вживання заходів щодо їх попередження. Важливе місце у здійсненні такого контролю належить інститутам громадянського суспільства та громадськості, які здатні забезпечувати моніторинг, виявляти корупційні ризики та сприяти громадськості підвищенню прозорості відповідних органів та установ, що передбачене чинним законодавством, зокрема законом України «Про запобігання корупції» [1].

З метою протидії корупційним проявам потрібно вживати заходи щодо зміни правосвідомості як окремих індивідів, та к і суспільної а виховувати нетерпиме ставлення до них, що буде сприяти формуванню стійкого сформованого негативного ставлення до корупційних прояві як таких. Важливо розуміти, що правові норми є не лише засобом притягнення до відповідальності та покаранням, а мають превентивну спрямованість. Одним із напрямів запобігання корупції є захист громадської свідомості від корупційного впливу, який, зокрема, включає збереження моральних цінностей та зростання суспільної свідомості [2, с. 2].

Вимоги щодо забезпечення максимальної прозорості в усіх сферах суспільного життя, належного правового регулювання суспільних відносин, гарантування захищеності громадян є необхідними

передумовами ефективної протидії корупції [3, с. 26]. Ці вимоги лежать в основі антикорупційних нормативів європейських держав. Конвенція ООН проти корупції серед основних принципів здійснення антикорупційної політики державами-учасницями визначає громадськість як активну рушійну силу у протидії цьому явищу, залучаючи громадян до процесу прийняття суспільно важливих рішень та забезпечення його максимальної прозорості; гарантуючи громадськості доступ до інформації щодо діяльності посадовців, її оприлюднення та поширення, а також заохочення та правового захисту.

В Україні дієвої системи впливу на ситуацію у сфері запобігання та виявлення корупції з боку різних інституцій громадянського суспільства, зокрема неурядових організацій, до цього часу не створено. Незважаючи на значну кількість антикорупційних організацій реальних важелів впливу на цей феномен вони не мають та здебільшого займаються інформативною діяльністю, проведенням антикорупційних акцій, розслідувань, надання юридичної підтримки та здійсненні правового захисту громадян від дій посадовців.

Варто акцентувати увагу на основних заходах, які здійснюються наразі громадськими інституціями. Зокрема це моніторинг, контроль за дотриманням законодавства, виявлення фактів конфлікту інтересів, ініціювання експертизи проєктів нормативно-правових актів, дослідження та аналітична діяльність, освітні та інформаційні пропекти із залученням ЗМІ

Слабкий вплив громадських організацій на процеси запобігання та протидії корупції характеризується суб'єктивними і об'єктивними чинниками, пов'язаними як з недостатньою організаційною спроможністю таких інститутів, так і з бар'єрами, що створюють державні органи. На даному етапі розвитку України влада ще не сприймає інститути громадянського суспільства за повноцінних партнерів, що пов'язано з відсутністю зацікавленості органів влади реально боротися з корупцією, а також через слабке недостатню активність громадських організацій і слабке представництво в них громадян. Це пов'язано з тим, що представники неурядових організацій в основному концентруються на експертних і моніторингових функціях, а не на інформаційно-просвітницькій діяльності серед громадян і підвищенні їх антикорупційної культури, залученні до своїх кампаній і діяльності. З метою посилення свого впливу на протидію корупції в Україні громадські організації мають більш активно взаємодіяти з широкою громадськістю та ЗМІ [4, с. 164].

Одним із стратегічних напрямів запобігання корупції в освіті є захист громадської свідомості від корупційного впливу, який включає збереження моральних цінностей та зростання суспільної свідомості.

Пропонуємо розширювати можливості громадських організацій, зокрема мова може йти про волонтерські ініціативи, активно використовувати їх як ресурс для проведення експертиз, у антикорупційному інформуванні.

На державному рівні варто надати цим суб'єктам більше можливостей у здійсненні антикорупційної діяльності. Варто залучати їх до просвітницьких заходів виховного, навчального та інформаційного характеру у закладах освіти спрямованих на формування високої антикорупційної правосвідомості , що дозволить протидіяти цьому явищу. Запровадження громадських консультацій щодо проєктів законів і підзаконних актів, які стосуються запобігання корупції та управління бюджетними коштами буде сприяти підвищенню рівня довіри до влади. На законодавчому рівні необхідно створити та забезпечити функціонування загальнодержавних цифрових платформ для громадського контролю [5, с. 17–18].

Держава має створювати умови, за яких громадські організації можуть реалізовувати актикорупційні просвітницькі, моніторингові заходи. Активнішке залучати молодь до антикорупційної освіти , формувати культуру викривання корупції та розвивати інститут викривачів. Надавати можливість громадськості оцінювати ефективність державної антикорупційної політики дозволити надавати рекомендації органам влади.

Література

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII / Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text (дата звернення: 12.08.2026).

2. Возьний В.І., Іващук О.Т., Олійничук Р.П., Шевчук О.Р., Якубовський Р.В. Антикорупційна політика в Україні. Навчально-методичний посібник. Тернопіль. 2013 с. 214 с.

3. Бровко Н.І. Корупція як головний виклик у розбудові правової держави. *Сучасні підходи щодо запобігання та протидії корупції в Україні:* матеріали Всеукраїнського круглого столу присвячені Міжнародному дню боротьби з корупцією (Біла Церква, 9 грудня 2025 р.). Біла Церква: БНАУ, 2025. С. 25–27.

4. Якимюк Б.М. Вплив громадських організацій на протидію корупції в Україні. Інвестиції: практика та досвід. № 18.2013. С. 161–164.

5. Blatt, F., Schlaufer, C. The influence of civil society on Ukrainian anti-corruption policy after the Maidan. *Central European Journal of Public Policy,* № 15(1), 2021. С. 15–30.